

ДАБРО, ЯКОЕ ЗМАГАЕЦЦА

У НОВЫМ зборніку Навума Кісліка — дванаццатая вершаў і адна паэма. Вершы розныя: пра Пушкіна, пра царіну, пра космас, пра чырвонага камандзіра, які загінуў у перыяд культуры асобы. Розныя гэтыя вершы і па якасці, па глыбінні. Яе будава на іх спінюцца — хочацца пагаварыць аб паэме, якая дазваляе назваць: «Аповесці аб прасаваным поруху».

Гэта паэма — выдатны рускі рэвалюцыйны паэма. Мікалай Кібальчыч, чый подвиг належаў да самых велічэйшых і прыгожых легенд чалавечы: нарадзіўся ў царскай сям'і, пераехаў у турэмныя камеры распрацаваў праект і схему ракетаўнага лягальнага апарата. І азначала гэта, як мы сёння разумеем, прыкладна, тое што: дваццацішасцігадова, я іду на смерць і пакідаю вам, нашадкі, не толькі веру ў вашу свабоду, а і прыкладу. Каравы крылы, на якіх ваша свабода дасягне неба...

Гісторыя жыцця і смерці людзей, падобных да Мікалая Кібальчыча, нясе ў сабе такі агромністы зарад абалуднення і сітуацыю, што, здавалася б, прастойна, на «сучасным узроўні» мастацтва не перажывае — і ўжо гатовая паэма, якая не можа не ўхваляцца.

Навума Кісліка, калі ён пачынаў работу над паэмай, якраз і падліноўвала небяспека залішне даверыцца «выбірынасці» матэрыялу, перабыўшы гэты гатэрыясны стаць сюжэтам, які хвалюе «сам па сабе». І добра, што Кіслік пераадолеў гэту небяспеку, што для яго падзея гісторыі — выхадны пункт у пошуках праўды, шырэйшай за факт, за паэзію. Якая ж гэта праўда і на якіх шляхах здабывае яе паэзія?

Па-першае, гэта праўда Добра, якое не можа ў сацыяльна несправядлівым свеце не ўзяцца за зброю, не загартавацца нянавісцю, каб скарэй выскардзіць прышчыпы роўнасці, гуманізму. Калі мы ў недалёкіх мінулых, гаворачы пра такіх людзей, як Кібальчыч, Жэлябэў, Пяроўская, вельмі ахвотна падкрэслівалі іх «памылкі», «няспеласці» — галаў, пакідаючы ў баку іх самадзейную мужнасць і незвычайную чысціню іх душ, то ў гэтым была яшчэ адна недаацэнка: антыленінісцка і антынацысцка ідэалогія культуры. І недарэчнасць зусім не баксёрская: яна вядома прынесла шкоду маральнаму выхаванню моладзі. За ідэалізмам, як філасофскай катэгорыяй, забылася другое значэнне слова: адданасць чалавека ідэі.

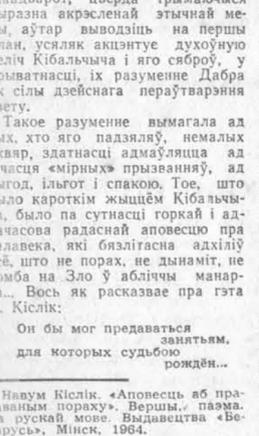
Імяна гэты «ідэалізм» Кібальчыча і яго таварышаў па «Народнай волі», іх вернае служэнне народу, зразуметае як адзіна вартасны, свята і высокі сэнс жыцця, знайшлі ў «Аповесці аб прасаваным поруху» праўдзівае адлюстраванне. І заўважым, ніякай зырымы змяшчаюць альбо абмінуць сапраўдны супраціўнасці нарадзавольства, утапічнасць яго праграмы і тактыкі вы ў паэме не знайдзеце. Толькі аўтар не пераносіць аўтаматычна (як гэта часта рабілі раней) гістарычную абмежаванасць руху ў цэлым на кожнага і любага яго ўдзельніка і героя.

Наадварот, цвёрда трымаючыся выразна акрэсленай этычнай меры, аўтар выдзяляе на першым плане, усяляк акцэнтуючы духовае веліч Кібальчыча і яго сабру, у прыватнасці, іх разуменне Добра як сілы дзейснага пераўтварэння свету.

Такое разуменне вымагае ад тых, хто яго падзяляе, немалых ахвяр, здатнасці адмаўляцца ад шчасця «мірных» прыватнасцяў, ад выгяд, ільгот і спакою. Тое, што было кароткім жыццём Кібальчыча, было па сутнасці горкай і адначасова радаснай аповесцю пра чалавека, які бізгалісна адхіліў усё, што не порах, не дынаміт, не бомба на Зло ў абліччых манарха... Вось як раскавае пра гэта Н. Кіслік:

Он бы мог предаваться
занятям,
для которых судьбою
рожден...

Навума Кіслік. «Аповесці аб прасаваным поруху». Вершы, паэма. На рускай мове. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1964.

Навума Кіслік. «Аповесці аб прасаваным поруху». Вершы, паэма. На рускай мове. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1964.

нервы — жыццё, якое заўсёды стала невымерна вышэй за дробныя разлікі апытам грамадскай, бесчалавечай згістаўчай пасрэднасці...

Дык вось, Тэхнік-рэвалюцыйны вырас у рэвалюцыйна-канструктара, паміж ім існуе непарушная духоўная сувязь. Аднак, і вораг яго, і хат, і аб'явіўшы да яго звалючы, якую і даследуе, карыстаючыся правам паэта і грамадзяніна, аўтар «Аповесці аб прасаваным поруху».

Даносчык, паклібнік, «філір»: «ліберальны» гаварун-пісьменнік, які ўмывае рукі, калі гінуць людзі, «сайцы Айчыны» з іх нявісцю да Чарныўскага і яго вучняў, з іх непарушнай надзеяй на Уладзіміраўку і казemat; самыя розныя па калібру, яўныя альбо замаскіраваныя «дзясцы» паліцэйскага апартамента — абіральным выразам Зла праходзяць яны ў паэме Кісліка, люта, азырляючы, гатовыя мяняць адрэзанне, але бездаложна перада гістарычнай праўды і справядлівасці, перада чалавечасцю рэвалюцыі.

І голасам высокага грамадзянскага хвалявання пачынае гукаць паэма Кісліка, калі ён праз галасы гэтых паўночных ценяў і ваўкалакаў зяртаецца да тых, хто рухаў гісторыю, хто з пецных камер выстукаў нашадкам гарацкія словы болю, развітання, веры:

Везде, где честный голос под
замком,
мне слышен стук
то горестный, то гневный.
Язык суровой абуки
звонит, и
ты скоро станешь мертвым
языком.

Останется свидетельство
о живом —
крутые стены каменных
колодез
с автографами
от эретинов
до большевистских
полководцев.

Паэма Кісліка атымістычная, але яе аптызм не блудны, не лёгкаважны, а выпакутаваны і суровы, бо наш трудный путь идет через оковы, через могилы и концлагеря.

А «солнцу добром» ўсё ж паліца насуперак усім агідным прыкладам і зямлям мінулага!

Есць адчуваўная ўнутраная ўзаемазалежнасць паміж тэмай «Аповесці» (жыццё і смерць рэвалюцыйна-вызвольнага) і тым, які непрафарэтна і вынаходліва яна пабудавана. І не вонкава, не чыста фармальна гэта навізна, а назвіна думкі, якая заўсёды, нават там, дзе яна краўчэа строга датаваны гістарычных фактаў, называе бачнае сучаснае, сённяшняе. І не толькі ў сэнсе сваёй грамадскай навізнасці.

Аліні з лепшых раздзелаў паэмы — «Парадокс часу». Тут гаворыцца пра апошнія дні Кібальчыча ў турме. Праз увесь раздзел — і вельмі свабодна, без патугі на арыгінальнасць — праведзена зінштэйнаўская ідэя часу, яго неаднолькавага вымярэння на Зямлі і ў касмічным палёце. Згодна гэтай «парадоксу», сцяваражае

Сотні бібліятэк працуюць на прадпрыемствах, у саўгосках Брэсцкай вобласці. Літаратуру для іх іх правіла, падбіраюць, супаўняюць абласнога аб'явіцеля. Толькі ў мінулым годзе яны адправілі ў райны калы мільёна экзэмпляраў кніг савецкіх пісьменнікаў, з тым ліку новай творы беларускіх паэтаў і празаікаў.

Работнікі бібліятэкара Л. Данаурава і В. Васіленка вызначаюць асабліва старанна, выконваючы свае абавязкі.

На гэтым здымку вы бачыце бібліятэкара Л. Данаурава і падборшчыцу кніг В. Васіленка, якія рыхтуюць літаратуру да адрываў.

Фота Л. ПАПКОЎІЧА.

МАЛЕНЬКІМ П'ЕСАМ—ВЯЛІКІЯ ДУМКІ

пераменту і нянавісці да загнаннага ў жыцці.

Герой маленькіх камедый М. Чарускага не «жыдуман», а пагледжаны філелістыка. Аўтар заўважыў іх. Гэта праймаецца, мукі Сідар і Тодар «Ручку мые», бескаляпныя балбаты Сёма («Паміж нам кажучы...») і Юрактар Таўстун («Таўстун і меса-саправа»). Але сіла мастацкага ўздзеяння мініяюр была б яшчэ большай, калі б пісьменнік узяў да сапраўднага сатырычнага абалуднення. Не фатграфічны адбітак а'яны ці факта, а глыбокая, эмацыянальнае раскрысці і анізка яе — вось да чаго павінен імкнуцца драматург. Просталінейны, схематычны дыялог, пазабалежны глыбокага падтэксту, абзбройвае рэжымскай і выканаўшчыматараў, замінаючы ім скажыцца пра трывогі і перажыванні пераважаюць больш, чым пра гэта напісаны драматург.

Калі думаеш пра ўвесь цыкл сучасных маленькіх п'ес, я адмоўныя рысы, мжвоклі прыгадваючы класічны «эталоны» — «Моцарт і Сальерні», «Каменны гошы» Пушкіна, «Мядзведзь» Чэхава, «Прымакі» Купалы, выдатна ўмельства гэтых пісьменнікаў у невялікім тэксце раскрысці складана, трагедыяныя канфілікі і камедыяныя сітуацыі, стварыць жыццёвы партрэты герояў.

На жаль, у аднаактоўках нашых аўтараў многа прымітыўнага, спрочнага, хадуняна. У лепшым выпадку героі больш ці менш удаля «спісаны» з натуры, без належага мастацкага абалуднення і ўтылізацыі.

Засмучае, што ў многіх аднаактоўках сатырычнага плана прад'явіліся неслалыя гукары, лёгкая іронія. Малавата ў іх гуе, палымнага выкінаўшы тых, хто стаў упертак дэрот, будыўніку камунізма. Малавата крытычнага тэм-

пэст, «сусіноўцы» у розных часах межах разведчкі будучыні і зор рэвалюцыйнае Кібальчыча і яго турэмнікі, яго ганішкі!

Врэмені асталося ў сядзішце в тесной клетке крохотный глоток. Это с точки зрения следшего за опасным узником в

Между тем у смертного по странности краткосрочной жизни в первый раз в этом кинематическом пространстве времени немалым запас. Времени, в котором адресовано будущему тысячи вестей...

Гэта — безумоўна, свежы, змастоўны ход, і сведчыць ён першанаперш аб тым, што Кіслік думае, мысліць у сваёй паэме. І мысліць самастойна, востра, нават... — і тут пачынаецца яшчэ «парадокс», але ўжо не «завостра», нават задуша. Так наш часамі трапіць аўтар і на менш важныя якасці сапраўднай паэзіі: непасрэднасці і цэльнасці яе жывога дотыку да жыцця.

У «Аповесці аб прасаваным поруху» моцна выражана выдзелены паяднанне ідэй — высокіх і нізкіх, гуманічных і бесчалавечных перадач і рэакцыйных. Не халае пазма (а нярэдка і іншым Кіслікавым творам) адлучвання жывога жыцця, у імя якога перадаюць і светлае ярыз з змагоўнага супраць рэакцыйнага, цёмнага.

У «Аповесці» есць драматычна і рэзка раскрытая ідэя Кібальчыча. Але не заўсёды мы чуюм у ёй, як б'е срэца Кібальчыча, чалавеча з біграфіяй, з успамінамі, магчыма, з каханнем. Не, я не хачу, каб пэст «расчудліў» мяне, каб ён выдаў імя «кампенсуючы» за трагічнае, каб ён гэта трагічнае «ураўнаважыў» са светлым. Я хачу, каб ён глыбей і арганічнай адчуў самае простае і самае першапачатковае, дзе, гаворачы жак і паэта, словамі, «всё в своих истоках, все с азов, где жизнь в ее простейших элементах».

Заразца, Кіслік і робіць спробу спыніцца на чалавеча непэўторным у сваім героі, які кажуць, зафіксаваў яго, і тады мы чытаем радкі пра «солнечный Коперник, дом отцовский и шестая трагедия». Аднак гэта радкі хутэй «дапісаны», чым складзеныя срдцам. Уражанне такога быццам Кіслік іх «пераадоўвае» каротка перабейкай: хутчэй, хутчэй, з-пад кулы «задушмунны» штампаву, з-пад шпранелі банальнага, на цвёрдую паэзію думку — там ён як дома, у сваім сядзілі. Ад гэтай паспешлівасці паэта, ад яго недарэду да «элементарнага» пэма траіцца — можна падумаць, што яе герой стаіць над жыццём, што вельмі лёгка ён з ім развітваецца і што наперадзе ён бацьчы ідзе, а зноў жа не жыццё людзей, якія будуць, абавязкова будучы радасныя і шчаслівыя ўсёй паўнатой «звычайнага» зямнога шчасця...

«Аповесці аб прасаваным поруху» — важная прыступка ў творчасці Навума Кісліка, паэта, які ўмее слухаць Час, і вартасці паэмы, таксама як і хібы яе, прымушаюць і нас, чытачоў, задумацца над многім у жыцці і паэзіі.

Р. БЯРОЗКІН.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ РЫСЫ ТВОРЧАСЦІ

М. Жукаў. «Лід краўчэа». Сэрыя «Ул. І. Ленін». 1962.

ДЗВЕСЦЕ пяцьдзесят раленых Мікалая Мікалаевіча Жукава экспануюцца на яго персанальнай выставцы ў Гомелі, якая адкрылася ў дні Дзеяду рускага мастацтва ў Беларусі. Усе эталы творчай біяграфіі майстра савецкай графікі знайшлі тут адлюстраванне.

Лёбуй да савецкага чалавека і роднай прыроды, рэалістычнае майстэрства — вось што характэрна для творчасці М. Жукава. Адна з самых любімых тэм мастака — дзеці. З цэпнай

прастаце, выключна ўважлівасці і чуйнасці выяўляе правядары да людзей, цэльнасць яго натуры — усё гэта знайшоў ўвабленне ў вобразе Леніна, створаным М. Жукавым. Пра гэта сведчыць шматлікія работы серыі «Ул. І. Ленін», экспанаваныя на выставцы.

Вось Ленін гутарыць з дзецьмі («Размова пра будучыню», «Размова ля бяроз»), Вось ён увесць у парыве («Ісцарыччын»), такі моцны, энергічны! Ленін-трыбуні Удала перададзены характэрныя рысы аблічча Леніна — тыповыя для яго жэсты, прыжмур вачэй — у работах «Птушкі спяваюць», «За «Праўду», «Не трашчыце хвілінкі і ў шэрагу іншых. Нельга тут не назваць і акварэльныя пейзажы, напісаныя ў лясных мясцінах, — «Старое Шушанскае» і «Шушанскае».

Графічны стиль М. Жукава ў асноўным склаўся ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Яго фронтныя плакаты, лісты, малюнкі заклікалі савецкіх людзей да перамогі над фашызмам, «Вяртанне», «Будзь прахляты, Гітлер!» — колькі нянавісці да фашызму ў гэтых работах, якія яны выражаны на выяўленчых сродках!

Мастак пачынаў на Нюрнбергскім працэсе. Зроблена ім замалюўка з натуры выключна нянавісці да главароў гітлераўскай зграі.

Імя М. Жукава як ілюстратара стаіць у адным рэядзе з імянамі такіх майстроў савецкай ілюстрацыі, як Ул. Фаворскі, Я. Кі-

рык, Д. Шмарынаў, А. Вяргэйскі. Ім створаны цудоўныя ілюстрацыі да «Аповесці пра сапраўднага чалавек» Б. Палавога. У гэтых ілюстрацыях паказаны душэўны стан Марэсьева ва ўсіх яго правах — ад адчада да цвёрдай перакананасці і ўпэўненасці ў тым, што ён здольны служыць Айчыне. Тыповыя рысы савецкага чалавек раскрываюць створаныя ў гэтых ілюстрацыях вобразы камісара, медыцынскай сястры, кірурга.

Досыць шырока прадставлены на выставцы работы, створаныя М. Жукавым у час творчых паводаў па Італіі, Чэхаславацыі. Яны сведчаць аб умелым майстра перадаць найважнейшыя рысы чалавек і краіны. З любоўю раскавае мастак аб простых людзях Францыі і Венецыі («Фларэнцыя. На плошчы Сіньорыя», «Прадавец сувеніраў», «Сіньера», «Венецыя»).

Асабліва хацелася б адзначыць выразна замалюўкі пером з серыі «Па Чэкаславацыі» — «Каравы Вары», «Кафэ», «Прага», «У кафэ», «Піўная Швейка», у якіх М. Жукаў дасягае віртуознасці графічнага пошчырку.

Наш расказ пра выставку быў бы непълным, калі б мы абмінулі сэрью партрэтных работ, у якіх майстэрскую намаляваныя калеры мастака па працы, перадавая людзі нашай краіны, героі космаса (партрэты С. Гібрава, М. Сэр'яна С. Гібрава, Ю. Гагарына, Г. Цітова і іншых).

Выстаўка сведчыць, што талент М. Жукава — у росквіце. Наперадзе ў яго няма многа сустрэч з грамадзянскім палымным мастацтвам.

А. ШНЫПАРКОВ,
Р. ЛАНДАРСКИ.

З НАШОЙ ПОШТЫ

ГОРАД РАЗМАЎЛЯЕ...

Прайдзіце па вуліцах Мінска, і вам кінецца ў вочы шмат эпаграфічных назваў розных устаноў, аб'ектаў. Так, «Неман» — гэта кінатэатр, часопіс, рэстаран; «Зара», «Зорка», «Зорачка» — рэстаран, кінатэатр, магазін; «Радуга» — кінатэатр і зноў такі рэстаран; «Мінск» — гасцініца, рэстаран, кафэ, універмаг...

Адзіна час усё, без выключэння, магазіны былі прамаараваны. Гэта было проста сума. Зусім зразумела, што рад спецыялізаваўся магазін, наома мелі патрэбу ў назвах — мароткі, трапных, з добрым гучаннем.

1000 дроблей. «Чаравічкі», «Крышталь»... Добрыя з'явіліся магазіны. Ясна, што «Крышталь» — магазін, а не рэстаран. Тым больш, што з яго вітрыны відаць цудоўны інтэр'ер з посудам. Але што таёе «Радуга», «Зорачка» або «Спадарожнік»? Пры ўсёй нашай пазаве да касмічных тэматых мы супраць прамернай эксплуатацыі гэтых слоў. А то магазін па продажы панчоў і трыкатажу называеца... «У лётка»!

Мастацкае вынашэнне назваў шырока тымсама не заўсёды вызначаецца добрым густам.

Непадалёку ад аэрапорта — аптэка. Але паспрыць загаддасці, што мукагалісты, вазь неабычальна трэба так і чытаць — «аптэка». Рэзук, а не шыльда. Ці яшчэ прыклад. Я быў швейкам. Як дзе дзятчынны ля малява «Зорачка» доўга намагаліся разабраць, што гэта за слова выведзена над вітрынамі.

Гораду патрэбны вынашэнны з густам і мастацтвам назвак уназальнікі стаяць такі і прышынку трайбусаў, аўтобуса. Бо вельмі ж нячручны, непрыгомы. Сумыны шыльдачкі з дробнымі нумарамі, прымацаваныя да спінца (да таго ж, нічы часта хваляюцца ў галінах дрэў). Чыму б не пастанавіць падобны ўназальнікі на «Уласныя ногі», як гэта зробілі волаградаўці!

Напісны, уназальнікі, шыльды, анішлагі, нумарныя знані (паглядзіце, якія іржавыя блыкі — назвы вуліц і нумарныя знані) — прыбыты на нашых дамах!» — гэта важная частка малой архітэктуры. пры дапамозе якой горад размаўляе са сваімі жыхарамі і гасцамі.

С. КУСТАНОВІЧ.

ГЕРАІЧНАЯ АБЭРАНА БРЭСЦКАЙ КРЭПАСЦІ

ГЕРОЯМ БРЭСТА

Гэта тэма хвалявала і будзе хваляваць мастакоў, пісьменнікаў, паэтаў...

У дні Дзеяду рускага мастацтва ў Беларусі лэурэат Ленінскай прэміі народны арыст РСФСР Васіль Пяўлявіч Салаўёў-Сядой наведаў Брэст. Ён расказаў жыхарам пагранічнага горада, што будзе працаваць над рэалізмам, прысвечаным абаронцам крэпасці над Бугам.

Пачынаў яндаўна ў Брэсце і заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР кампазітар Кірыл Уладзіміравіч Мелічанав. Кірыл Уладзіміравіч піша оперу пра герояў Брэста. Мы паспрацілі кампазітара падрабязней расказаць чытачам «Літаратуры і мастацтва» аб сваёй новай рабоце.

— У кожнага мастака ёсць, відаць, свая, самая блізкае яму тэма, — зазначыў наш госьць. — Сваю такую тэму я вызначыў бы адным словам: «Памытай»! Памытай, што было! Памытай аб героях Памытай аб ахвярах! Змагавіся з фашызмам, якое б аблічча ён ні быў! Ідэалогія фашызму — гэта ж самае страшнае, самае прыкрае, што ёсць на свеце.

Зялік да барацьбы з фашызмам праходзіць праз творы майго вакальнага цыкла «Аблічча міру», над якім я працую вось ужо пяць гадоў. Антыфашысцкі напрамак характарызуе і оперы «Вуліца дэль Корна» (па матывах рамана Васка Праталіні «Арамео, Джульета і цемра» (на літаратурны сюжэт чэшскага пісьменніка Яна Отчанахака).

Галоўным у распрацоўцы тэмы «Памытай» будзе, аднак, опера, прысвечаная героям Брэста. Я падрабязна вывучыў матэрыялы, звязаныя з абаронай горада і цытадэлі. Вельмі

многа далі мне сустрэчы з Сяргеем Сяргеевічам Смірновым, якога трэба лічыць хросым бацькам оперы.

— Кірыл Уладзіміравіч, а хто аўтар лібрэта?

— Лібрэта пішу я сам. Вось прыехаў сюды, каб прааналізаваць з абаронцамі крэпасці, супрацоўнікамі музея. Сустрэчы шмат чаго далі мне. Абавязкова ўлічу заўвагі, зробленыя маімі новымі сябрамі, Галоўнае ж, я атрымаў магчымасць убачыць апаляныя агнём руіны, падчытка паветра Брэста.

З хваляваннем чытаў нам Кірыл Уладзіміравіч старонкі лібрэта будучай оперы.

«Летняя ноч, мірны вораг. На тым баку — прытоены берэг. Нарастанне трыножай ноткі. Цікае гадзіннік. Апошнія мінуты перад вайной. Мы не чуюм артылерыйскай кананады, рэзурвы бомб, але музыка перадае усю трагічнасць становішча акружанага гарнізона. І мужнасць, непахісную мужнасць яго воінаў. Іх любоў да Радзімы, іх палымную веру: прыйдзе, прыйдзе перамога! Як голас якая перамогі прагучыць у фінале песня-зэлік юнага трубача «Слухайце ўсе!».

Здаю апошняе пытанне.

— Хто будзе ставіць оперу?

— Рыхтую яе для Вялікага тэатра Савеза ССР, — адказаў Кірыл Уладзіміравіч. — Цікавае да новага творца правілі таксама Беларускі, Нова-сібірскі, Пермскі і некаторыя іншыя тэатры краіны.

Ул. ФРЭДЗІН.

На здымку — кампазітар К. Мелічанав і заглядчык музея геройскай абароны Брэсцкай крэпасці майр А. Крупаўскі на руін Цэнтральнага вострава.

Фота аўтара.

сіме ў Ігі працуюць пенсіянеры В. Карчэўскі, Ц. Стася і В. Рафаловіч.

Летась магазін прадаў літаратуру больш чым на сем тысяч рублёў.

М. КАРЖУЭВ.

● Кожны студэнт Масляўскага культурнага і адукацыйна-навуковага цэнтру і ішч а — удзельнік самадзейнасці. У канцэртах, які наодала абодва ў вучылішчы, удзельнічала 300 чалавек. У праграму вваходзілі выступленні зводнага хора, акалемічны ансамбля, славесна-саліста. Узорнае выкананне мастацтва паказалі аркестр народных інструментаў і аркестр балетастаў.

А. ГОЛЫШ.

● Прыбавілі ў нароўныя кіжыня мастацтва.

● Пятнаццаць калектыву многа класічных і народнай творы. Сякондаюць хор дзятчын з оперы Чаркоўскага «Явоніў Аленя», салістка Вера Салаўіева, салістка Ірына Валодарскага, завода «Электраўхлянік» і абшуквай фабрыкі. Спектакль ставіць рэжысёр А. Прышкоў.

А. КУШЫНСКІ.

● Пятнаццаць калектыву многа класічных і народнай творы. Сякондаюць хор дзятчын з оперы Чаркоўскага «Явоніў Аленя», салістка Вера Салаўіева, салістка Ірына Валодарскага, завода «Электраўхлянік» і абшуквай фабрыкі. Спектакль ставіць рэжысёр А. Прышкоў.

А. КУШЫНСКІ.

● Пятнаццаць калектыву многа класічных і народнай творы. Сякондаюць хор дзятчын з оперы Чаркоўскага «Явоніў Аленя», салістка Вера Салаўіева, салістка Ірына Валодарскага, завода «Электраўхлянік» і абшуквай фабрыкі. Спектакль ставіць рэжысёр А. Прышкоў.

А. КУШЫНСКІ.

Літаратура і Мастацтва

Падпісана да друку...

АД СТРОМ БАЛКАНСКІХ

«Ад стром Балканскіх» — гэта кніга сучаснай балгарскай паэзіі. У кнізе, — піша ў пераходзе перакладчык Міл Гілавіч, — прадставлены аўтары, якія пільна працуюць або працавалі ў паэзіі ў пасляваенны перыяд. Выключэнне зроблена толькі для расстралянага фашыстамі ў 1942 годзе паэта-навушніка Нікіты Ванчарава, творчасць якога хаце і не спадзе з крэатыўнай рамкай зборніка, але паэтыка і дух сваёй не можа быць адлучана ад сучаснай сацыялістычнай паэзіі Балгарыі. Чытач знайдзе тамсама асобныя вершы, напісаныя да Другога светскага вайны, у падборках таіх вядомых паэтаў стварыўшага пакалення, як Людэві Станіслаў, Зіслава Баграна, Лява, Нікола Фурнадзіяў, Нікалай Хрымаў, Хрыста Радзіцаў. Гэтыя вершы з'яўляюцца звычайна ў творчасці названых аўтараў і характэрныя шлях апышкі да паэзіі сацыялістычнага рэалізму.

У пераходзе сваёй большасці творы, змешчаныя ў зборніку, перакладзены і выдадзены ў Савецкім Саюзе ўпершыню...

Дора ГАБЕ

РАДЗІМА

КІПР

Вось ён, побач з табою — Кіпр, Беланой востраву... Апошні кіпрэц Імперыі, што стала, як фосфар. Кіпр — часу твайго спадарожнік. Кіпр — багата, Кіпр — астронік. Ён есць абрыскосы. З жоўтаю спіць. І працуе ў доку. Але Кіпр эмігрыруе сам ад сабе. Кіпр выязджае ў Еўропу. Ён хоча кагосці знайсці ў Еўропе. Нікчэзны, бяздомны, бяспраўны. Вечер... А ён у дзіравай вопратцы. Снег... А ў яго кароценькія рукавы. Ён сяцёр сваіх распранае ў бары.

Нікола ІНДЖОУ

Зрывае, штрэйкбрэхер, стачкі. А ночку ў сне — куфаль півачыць — Далёкі, свой, не з падценкі. Ходаціц-блукне не з падценкі, пад роду, без імені, пад шарым небам Еўропы. У гарадах, што прапахлі бензінам, стуканца ў вароты. Ён знікае, як цень у імгле з жабрацкаю торбай. Але Кіпр пачынае змагацца за хлеб — І гэта — добра! Кіпр кенае на ўсіх распяціях, Еўропе шлоцы прахлён. Але ад хлеба — да волі і шчасця скіроўвае позірк ён. Кіпр кагосці ў сусвее шукае — у зоры ўзіраецца, нібы ў вачі. Кіпр памірае... Кіпр мёртвы. Хай жыўе Кіпр!

Васільян ХАНЧАУ

Іван ДАВЫДКАУ

ЛОУЛЯ ДЭЛЬФІНАУ

Чаму мне згадалася лоўля дэльфінаў цыперт нам трапіла бачкі дэльфінаў. Трэм поўны навілі. Вада да бартоў дасягнула, на судна забраць немагчыма валіны улоў. А ўзяць яго велікі хачелі. У тралах тады пацягнулі мы тлустыя дэльфінаў і рушылі шка дамоў. Багатымі рушылі. Вечер папунты спрыяў. Над палубай весела мачта сырпела, а мы нічога не бачылі ўжо, апрача гарадоў, што нас сустрапаюць вачыма палюных жанчын.

Тады і ўзнялася раптоўна страшная бурда. Спрынілася судна. Цяжкімі зрабіліся трапы. Багаты улоў пацягнуў нас назад. І страшна нам стала — да берату так не далпыць. — Сячыце канаты! — нам крыкнуў нарэшце адзін. Ён меў гэта права. І ўсё ж мы яго ўзнавідзелі. Дасталі сякеры — і намулі трапы ў мора. Балюча было нам. Мы селі і планалі слезна. А ўперадзе берату ўжо вырастаў над вадою — пустыніны, заліты святлом. Чаму мне згадалася лоўля дэльфінаў цыперт?

Помніш старую жанчыну — у суседнім двары жыла? Бедная праца — з пакутнымі тварам збаламліла. Яна плава, што атрылі дамы, прымацавана была пластыю драўляная для велізнага балі. Праца мора не бачыла. Але ў поўнай бале той адбавілася плечы хуцка, бы ў люты заліва, і над высіламі і нарэбнімі бліжнімі чужой сонца пены ўскіпала шуміла. Вечна моруна праца была, але дзень са дня ўсё болей сохла сама і гарбела, і машыла нахлём глухым яна, нібы хваля ўдарала ў каменны бераг. Да не прыходзіла і сядзела ў двары дзятва — летуценнікі і напінаны. І над балей прапосліся ветры адтуль, дзе палыны растуць і ліяны. Потым яны зніклі — дрэвы далёкіх зямель. Пены шум заглушаў птушак дзіўных рулады. А сваім бліжніцай павала, як маршала, што прыбыў, над дзвеч перавезці на бераг. Праўды... ..Ты, вандруйша па радасцах, не забывай аднаго: у тым пестым моры, што даўно не буюше, вяртаец першага нараба твайго была выціпала рабочая машула.

СЦЯГІ, ШТО У ІХ КАЛОНАХ, БЫЛІ У ПАЛОНЕ У НАС...

Павел МАЦЕУ

Зноў Запад вар'яце, сцягоў рыззэ сабраўшы. І штурматрады ў новы збіраюцца паход. Трупецкі крыж мінулага з долу адкапнушы, звер, некалі павержаны, зноў глядзіць на Усход. А ўсход цвіце, квітнее — спакійны і вялікі. Палеткі каласцяцкі. Заводы ўсцяж дымыць. І Пушкіна і Леніна помнікі адлітыя, стаўшы сілу ў бронзе, задуліва маўчаць. Бірозы Падмаскоўя, фракійскія таполі зялёна істотай зняюць у цішыні. У космас камуністы стартуюць з добрай волі, і марцац закаханыя пра залатыя дні.

Ад Волгі да Марыцы байцы ў магілах брацкіх салдацкім сном — лямбоскім і светлым — спыць даўно. А іх сыны — на вахце, а іх сыны — на вярце. А ўдоў зноў трывожна ўзручаюць у акно... Мы беражом да ішчэцка спакійны зямлі і неба. Нам ранак студзіць твары, і яснае дагледжа. І калі нават часам маўчымы мы спакуюем, звер і ў маўчлівы чые наш грозны крык: «Назад!». І хай там зноў чапляюцца старыя ўзнагароды. І хай ваўкамі вуюць, як вылі ўжо не раз. І хай крычаць, вар'яты, пра новыя паходы. Сцягі, што ў іх калонах, былі ў палоне ў нас!

З ПОЛЬСКОЙ ПАЭЗІІ

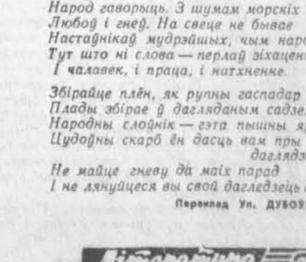
ТЫ ПАМЕРЦІ НЕ ПАВІННА

Уладзіслаў СЫРАКОМЛЯ

Мкнучь хвіліны, мкнучь гадыны, А за імі зым, леты. Трапіш там і ў дамавіну Ты, залётны госьц Сусвету. Павандруе дух сірочы У нябесныя вышыні. А трупы пацук паточыць, Парахно касцей раскіне. Перад тым жа труп застылы Урачэста несіць мусіць. І прамоўца, любя-міла, Пра нябе народы скуліць.

З плачам лекным апранаецца Чорнай сукняй, як да балю, І яна... Друг адгукнецца Вершам сумным, поўным жалю. Вось і ўсё, бадай, для цела, Ды зямлі вільготнай грудзее... Дзе ж усё, што летуцела, Што агнём паліла грудзі?

Рэшткі ўсё, як паціраху, Вечер ўсё ў нішчым лозы. Песня! Я ў табе пакіну Варты неба дар нябесны! Ты памерці не павінна, А з табой і я ўваскрэсу! Нелюды, паўна, мкнучы будзе Здратаваць цыбе і сцерці. Але зноўшчыта і людзі Паратунак дань ад смерці! Пераклад Ул. ДУБОЎКІ

— А як абстаці справа з прозай? — Падпісана да друку і некалькі пражаных твораў. Сярод іх — раман М. Гарэцкага «Віленскія камунары», адзін з лепшых твораў спадчыны літменніка, аповесці «Незамужняя ўдова» і «Бліжэй астаўца ў сэрцы» Рамана Сабаленкі, раман «Засценік Малінаўка» (частка другога) Аркадзя Чарнышэвіча, першы зборнік аповяданняў маладога празаіка Івана Чырынава, аповесці «Лонва» Івана Пташнікева. Алякс Савіцкі выдэе новую кнігу аповяданняў. «Гэроі не адстапуць» — так называецца дакументальная аповесць Рыгора Няхая, прысвечаная Веры Харужай.

Выйдуць наўзабаве ў свет — у перакладзе на рускую мову — і вядомыя ўжо чытачу творы — раман Івана Навуменкі «Сасна пры дарозе» (пераклад Я. Мазалюкова) і раман Івана Шамкіна «Сэрца на далоні» (пераклад А. Астроўскага).

З тымі ж пытаннямі, якія мы задалі А. Бажко, звярнуліся мы і да загадчыка рэдакцыі літаратуры для дзяцей і юнацтва Ул. Шахаўца.

— Юны чытач атрымае ў бліжэйшы час некалькі цікавых, на нашу думку, кніг, — паведамаў Ул. Шахаўца. — Падпісаны да друку вершаваная «Азбука Васі Васілікіна» Васіля Віткі і невялікая гумарыстычная аповесць Міколы Чарнышэвіча, кніга дзіцячых навінаў Віталія Волскага і рэпартаж у малюнках з навабудоваў мастакоў Ф. Бараноўскага і І. Краўчанкі. Тут жа назаву і «Васілі калаўрот» — зборнік вершаў Васіля Зуічкі, аповяданні пра Леніна Паўла Ткачова, аповесць «Прыгоды хлопчыка Іларыка» Аляксе Якімовіча, казкі Зоі Гусевай і інш.

Ніжэй мы перадрукоўваем асобныя старонкі з тых кніг, якія падпісаны да друку і ў хуткім часе выйдучь у свет.

Земляныя майстрыя Мастацкага фонду БССР друкуе партреты, пейзажы, націформы беларускіх графікаў, якія потым ластуюцца ў магазіны Мінісцтва і абласныя цэнтры распулікі. Аду з тымі работамі былі на фотарапрадукцыі з мастацтва Рамана Сабаленкі.

Раман САБАЛЕНКА

Дзеснагоўная

РАЗДЗЕЛ 3 АПОВЕСЦІ

Рытухончы аповесць «Незамужняя ўдова», аўтар напісаў новы раздзел, які друкуецца ніжэй.

СТАНІСЛАУ не мог даць рады заснуць. Бывае ж так: набрыдуць у галаву думкі і не даюць чалавеку змржнуць вочы. Часцей за ўсё не даюць заснуць думкі пра будучыню. Мабыць, няма на свеце такога чалавека, які б у думках не малываў сабе зямляныя і прывабных карцін яе. Мусіць, усім яна выдэцца ружова-светлай і трохі беспкалопнай, ва ўсім разе такой, якой хочацца яе бачыць.

У Станіслава сёння мяшалася горкія, як чмер, успаміны з ружовымі надзеямі на будучае. І ўсё гэта, мабыць, праз яе, праз гэтую дзвучыню, якая, як і не ведае, і не ведае, і не ведае, што не ведае, не можа нават падазваваць, што гэтак узрушыла, гэтак скаланула Станіславава думкі, пацучы. Перад вачыма ўстаў родны Нежыхаў. Ён, Станіслаў, цыбатаваць, ужо ладны палетаці, бжыць па тую соль у Сяляцкую краму. Зічкі быў пратароны не цераз мост, а напраткі цераз канаву. Зічкі заўсёды пракаладаўца наўкараччэ — нішто не замінае іх рабчы там, дзе ўлетку часам і нага чалавечая не можа ступіць. І от бжыць ён зічкіма, і акурат перад тым, як перайсці канаву, чые несамаліты жаночы крык: «Радуць!» Азірнуўшы вакол і ўгледзеў на канаве жанчыну. Не яе — адны толкі ружы жанчын. Яны ўзыхвалі над палонкаю. Станіслаў ведаў тую месца: там акурат быў глыб, на якім хлопцы ўлетку ныралі, выхваляючыся азін перад адным: хто болей прабудзе пад вадою. Яму стала страшна: калі тыя ружы не ўтрымаюцца за склізкі край палонкі, жанчына захлынецца ў халоднай вадзе. Ён і цяпер, злаецца, адчувае, як у яго тады па цэле забегалі мурашкі і ён вярпаўшчыю кінуўся на крык адчаю. Схапіў за ружы жанчыну і што было сілы пачаў выцягваць яе з палонкі. Ён спалохаўся не вачы, яе твару. Яны былі нейкія нечалавечыя, вырачаныя, налітыя крываю, а твар перакошаны. Ён у людзей ніколі не бачыў такіх твараў. Станіслаў на першым часе нават не пазнаў, што то была за цётка. І толкі тады, калі, высляваючыся, выцяг яе на лёд, і сам, падкаўнуўшыся, боўтуўся па пахі ў палонку. І ўжо яна пачала абераць выцягваць яго, яму кінулася ў вочы, што то была цётка Казімірава. Сам ён тады не дужа спалохаўся, а, можа, не паспее спалохацца — адчуў толкі дрыготкі холад, а потым нібы гарачыню, толкі не пакучую гарачыню, а нейкую такую, што ішла знутры і не абпальвала цела. Холад яны адчулі, калі ўжо беглі да Нежыхава, калі ўжо злюбівела на іх вопратка і дрыготка заласкалі зубы.

Станіслаў успамінаў усё тое, нібы бачыў яго застытым на невідомую плынку. Успоміў, як яго абгаваралі ў Казіміравай хатэ. Цётка Моша хуценька перапарнулася ў сухое і палезла на гарачую цэрань пачы. Адуць яна, яшчэ ляскаючы зубамі, не сваім голасам прасіла:

— Вазьмі бо, Казіміра, папухай тым у скрыні чаго сухага ды дай перапарнуцца хлопцу, а то ж ён злобдзеша.

Малая яшчэ дзвучынка, якую Стасъ нават не ведаў, як завуць, глядзела на ўвесь той клопат, што быў у хаце, спалоханымі, поўнымі слёз вачыма. Трохі замураны круглаваты твар дзіціцы быў перакошаны. Дзіця не ведала, што рабіць: што то кідалася на пач да маці, то бегала за бацькам. Станіслава, як яму тады здалося, дзвучынка баялася. Яму тады хацелася зрабіць нешта такое, каб завяваць прыхільнасць дзвучыні, але ён не ведаў што. Наогул Станіслаў не ведаў, што ў такіх выпадках рабіць чалавечу: як прымаць людскую ласку і ўдзячнасць, і таму, калі дзвучынка Казімірынай паўшчы ў скрыні чаго сухага, а за бацькам увязалася і дзвучынка, ён хуценька брануў дзвучыню і гэтак, як быў мокры, стрымголаў пабег дадома. Бег на ўсю сілу, яе не высоквала сэрца і мо таву не чуў ніякага холаду. Было адно яму няёмка перад бацькам: ён не прыніс солі, і як цяпер будзе разбіраць стары асмаленга япручка. У хаце ж ён ведае, няма ні шчыпцы солі. Стасъ баяўся, што бацька насварыцца на яго.

Але пакучы што ўсё гэта было выключана, і таму, калі Станіслаў угледзеў Галя, яму захлэццелася пабыць з ёю з вока на вока. Надвечоркам пачэ ён у парк сваю надзею сустрача та з дзвучыняй. Надзея была, вядома, хістка. Хуцчэй не надзея, а нейкае інтуітыўнае невыразнае жаданне. І калі Станіслаў угледзеў Галя на лавачцы, на нейкі момант забыў нават на сьбе, на то, хто ён і што ён. Можна, хуцчэй падсвядома, чым з пэўным намерам, ён прысеў на лавачку і загаварыў з Галяй. Ён зырок паказваў сьбе гульнявым, бескалопным кавалерам. Толкі потым, як апынуўся ў палоне пацучы, як той п'яны часта

сца, часта-часта прыходзіла ва ўспаміны і нават у сны таа дзвучынка Галя, ён заўсёды чамусьці яе шкадаўчы.

Праз доўгія гады падполля Станіслаў нічога не ведаў пра Нежыхаў. Яму нясперна хацелася хоць адным вокам зірнуць, што там дзеецца. І хоць пра бачку сьледы-тады і даходзілі да яго скупенькія весткі, ён сумаваў па старым. І не толкі па старым. Чамусьці сумаваў і па той малаці. Яму аднавалася, што дзвучынку нехта крыўдзіць, насміхаецца з яе, злучаецца і яму абавязкова трэ было стаць на абарону. Аднаго разу ў Навагрудскім астразе дзвучыню прышло ў сон. Хуцчэй і бездапаможна, з поўнымі вачыма слёз, сцаяла дзвучынка перад ім і напраткі бог прасіла вяртацца не яму ад нейкіх зямляноў. І ён так узвэў да сэрца яе крыўду, што працнуўся і ніяк не мог ушалопаць, дзе гэта ён. Прыбв да яе стук у сцяну. Стук быў шіхенькі, астрыжоны, але ў нагой шіхенькім выразны. Стукала з суседняй камеры Альбіна. Паведамляла рашэнне астрыжонага камітэта аб абвешчаны і заўтрашняга дня гадалоўці, як прагэту супраць новых парадкаў, паводле якіх палітычныя зняволеныя прыроўніваліся ва ўсім да крмынальнікаў. Станіслаў адказаў згодлай і адабраўшым такога кроку — ён быў заўсёды і ўсёды з калектывам. Услухаўшыся ў турэмнаю марыянку, ён разабраў яшчэ адно: «Як бы я хацела паглядзець хоць якія ружы. На гэта Альбіна жаданне Станіслаў нічога не адказаў. Паламуў толкі: «Не казаў бы то жанчына. Усюды яна застаецца сама сабою». Яму і самому карцела паглядзець на Альбіну, але дзе ты паглядзіш!

Палітычныя вазні астрыга гадалавалі чацвёра сутак, і турэмнае начальства вымушана было палічыцца з некаторымі іх патрабаваннямі: зноў пачалі выводзіць на прагулкі, прымаць перадачы і нават часам даваць у камеры газеты. Усіх палітычных сабраў і асобныя камеры. Станіслаў з Альбінай ад гэтых нічога не выйгралі: яны як былі ў адзіночках гэтак і засталіся. Судзіла адно, што іх арганізаванасць прынесла хоць маленькую, але перамогу.

Усё гэта цяпер прыгадваецца, як сон. Станіслаў лжыць, падкаўны абадзе ружы пад галаву, і ніяк не можа даць рады заснуць, хоць за вокнамі яго халасцяцкага пакоя снуецца ўжо срабрыстаю пражэа летняя раніца. Павярнуўся на левы бок, падкаў абадзе ружы пад шчаку, на левым баку ён хуцчэй заснаў. Гэта было не раз правярена. Але ці таму, што ў пакой было душнавата, ці таму, што за вокнамі ўсхадзіла птаства, сон ніяк не мог яго адолець. А можа і не таму? Можа, гэтая сустрача не давала заснуць? Ды ён і не ведаваў: ішла надзея — выхадны дзень і не абавязкова яму ісці ранічкай на работу. Можна дазволіць сабе хоць адзін дзень і дома пацірацца трохі.

Станіслаў да драбніц успоміў усё: як яна, Галя Заранка, па-яшчым мажана, загаразла, пераступіла парог яго дырэктарскага кабінета. Ён, злаецца, не адразу пазнаў яе. Ды дзе ты пазнаваў Тады ў Нежыхава яна была зусім малава, бездапаможная. А гэта ж зашла і адрэкамэндавалася: Галя Заранка. І калі ён угледзеўся ў яе вочы, пазнаў іх. Ён нават спалохаўся: у такіх вачах можа патаўчы і нішто цябе не выцягне з глыбіні іх. Ружы заскакалі на падаплатніках крэсла, але ён стаяў і іх стрымцаў. Пастараўся нічога не выдасць, што ён усхваляваны, навадарот, стараўся падрэсціць свае ўраўнаважанасці і спакой. Выхулаў дзвучыню і, яшчэ раз перакашавшыся, што яна тая самая, напусціў на сьбе афішыйнасці. Яму карцела, велікі ружыла аказача, хто ён такі, але неглы было. На прагнанні заставе, заўсёды з Альбінай перайшлі граніцу, з іх узлілі падліску, што і тут пакучы яны застаюцца з тымі іменамі і прозвішчамі, якія мелі там, за ружыком, у падполлі, і што нішто з іх ідзе і ніколі не прагаворыцца, хто яны такі. Станіслаў не разумеў, навошта гэта яму, вярнуўшыся на сваю радзіму, быць як бы чужаком у ёй. Але тым часам парадак ёсць парадак і не яму яго перайначваць. А хто яго ведае, што з імі яшчэ думаюць рабіць. От мо пабудуць трохі тут, акрыяюць, а тады зноў туды, як у вір. Нічога не папішаш: усё гэта трэба! Шкада толкі, што неглыя хоць дзень пабыць дома. Злаецца б, на крылах палітэц у родны Нежыхаў. Зіруў бы, злаецца, адным вокам на ўсё роднае і сэрца б на месцы стала.

Але пакучы што ўсё гэта было выключана, і таму, калі Станіслаў угледзеў Галя, яму захлэццелася пабыць з ёю з вока на вока. Надвечоркам пачэ ён у парк сваю надзею сустрача та з дзвучыняй. Надзея была, вядома, хістка. Хуцчэй не надзея, а нейкае інтуітыўнае невыразнае жаданне. І калі Станіслаў угледзеў Галя на лавачцы, на нейкі момант забыў нават на сьбе, на то, хто ён і што ён. Можна, хуцчэй падсвядома, чым з пэўным намерам, ён прысеў на лавачку і загаварыў з Галяй. Ён зырок паказваў сьбе гульнявым, бескалопным кавалерам. Толкі потым, як апынуўся ў палоне пацучы, як той п'яны часта

апыннецца не там, дзе яму хацелася б. Станіслаў на момант апамтаўся, але яму ўжо не было як станавіцца самім сабою, разважлівым і цыворым, і хлопец падаўся спакусліваму пацучы, даў волю тамо, што прыходзіць не часта, асабліва да такога чалавека, як Станіслаў: вопытнага, спрамчыванага ва ўсім, апрач асабістых пацучы. Ён і тут клонюў, як той верабей на прынаці. Прынада была сапраўды павабная, і калі яны пайшлі на тую палынку, на якой, паводле легенды, пісаўся «Тарас на Парнасе», Станіслаў ужо быў, як сам не свой. Ён забыўся на ўсё: на прыстойнасці, на сціпласці, на няпэўнасці свайго станочыцца і нават на Альбіну, якая з пэўнага часу запаліла яго халасцяцкі прытулак, і яму так добра-добра было абамышча і палавачка з ёю. Злаецца, увесь свет пагарашуў быў: у ім не засталася ні згрызот, ні турбот, ні трывог. Заваляла, Альбіна сваімі пішчотамі, як ружы, зняла ўсё, ачыціла сумленне і душу ад тых напаставаных, якіх, як шодульцэ, набралася было за ўсё гады беспастольнага даяжка жыцця.

— Стасік, лубы мой, — абмінала на раніцу яго Альбіна. — Мы з табою будзем ашчасліўлены на ўсё жыццё, як нікто.

Казаля і абмякала пацалункамі твар, шыю, грудзі. Яна была такая гнуткая і падатлівая, як мо нікто на свеце, і Стасъ як бы не раставаў у яе абдымакх. А Альбіна не сумнівалася.

— Мы з табою прайшлі самае пекла і нам цяпер застаецца толкі раскашывацца. Мы самі сабе зробім жыццё, як рай. Не бойся, што я, як таа Ева, падамся якой спакце. Мне на ябыль не купіш. Я ведаю, дзе добра, а дзе зло. І буду на ўсю сілу старацца, каб нам з табою выпала толькі дабро.

— Я ведаю, я ведаю, што ты толькі дабра прагнеш. І я яго хачу, — падаваўся Альбіным прышчотам Станіслаў.

Але дзіва: чым больш Альбіна палавала яго, асабліва ў вочы, тым негяк не тое што непрыемны, а нейкімі халоднымі заваляло не пацалункі. Калі Станіслаў у такім выпадку заплочываў вочы, ён на момант апыняўся недзе далёка ад свайч

[Заканчэнне на 4-й стар.]

Васільян ЗУЕНАК

КАЧАН НА П'ЕДЭСТАЛЕ

— Цуда бачылі ці? Нават з начыражынай! Дзвучыца ўсё чыста. К Стасю хлопцы — «Два пуды!» — іх адлі — Ранкам прымаклі: — Ты ж на выстаўку, На ічачне Надліс заласцісты. Зноў прынось на ічачне... Выступае важна Стасъ: — Зноў прынось, Каб зналі — Ды расціў, Пуста ў Стася На градзе... Той качан — Каб зналі — Ён расціў, Пуста ў Стася На градзе... Аж на п'яць вачоўных сьв Яны на п'яць вачоўных назёл Вечарам забраўся... А качан удаўся!

МЫ

Я з Аўдзеём — гэта мы, Ледзёва што янов: Мы са школьнае гурмы — Што ж, бром — Руку сваю Я падсунуў лоўма. Самыя героі, гурмы — Потым школьны фатакор Вось спаборніцтва ідзе, Сначам мы без стомы: Вышыньце бяз Аўдзея, Ну і ў цэнтры — за зорнард Ставіў нас назмена... — Малайчына! Вось вам — мы — Аўдзея і я! Хваты! Звернем горі! Хто, скажыце, нам раўня? І Аўдзею падаюць Новыя шыпоўні! Можна з вас каторы?!

Максім РЫЛЬСКІ

МОВА

...Трэба дагледзець наш свад.

Валютар.

Як параст вінаграднае лазы, Міліяне мовы. Пільна я наекладна Бур'ян паліць. Каб чысьціць сьлязы Яна была. Нідзе іна і дакладна Яна зарыды жалі служыць вам усім, Хоць і жыць жывіць сваім жытым.

Паслухайце, як акіян сьлявае — Народ гаворыць. З шумам морскіх вод Любоў і жней. На свеце не бывае Настайкаў мідрабінш, чым народ. Тут што ні слова — перадаў ахаченне, І чалавек, і праца, і натхненне.

Збіраецца плён, як рупны аспадар Плады збірае ў далёкім садзе. Народныя сьлоўнік — гэта пшчыны ар, Цудоўны скарб ён даць вам пры дадалдзе.

Не маіце жывы ў мілі парад І не лжыцеся вы свай дагледзець сад.

Пераклад Ул. ДУБОЎКІ.

ДЗЕЦІШЧА РУСКАГА КАЛЕКЦЫЯНЕРА

З вялікага мноства рас- севаных па свету музеяў толькі нямногія праносця праз час імёны сваіх заснавальнікаў. Сярод рэдкіх выключэнняў, побач з «Траццкоўскай», названай так народам па імя Траццкоўскага, яе стваральніка, асьц Дзяржаўны Цэнтральны тэатральны музей імя Аляксея Бахрушына. Ён не мае сабе роўных.

Аляксей Бахрушын нарадзіўся 31 студзеня 1865 года ў сям'і багатага земляроба ў вёсцы Купца. Ён быў высокадукаваным для свайго часу чалавек, ведаў літаратуру, любіў музыку, а рускі тэатр знаўшы ў гэтым чалавеку не толькі прыхільніка, але і захавальніка лепшых традыцый і барца біта за развіццё новага, перадавога. Інтэрэсы тэатра былі для Бахрушына вышэй за ўсё.

Увесь збор Бахрушына — тысячы твораў жывапісу, малюнкаў, гравюр, рэчы адзення і хатняга ўжыву — гэта вынік шматгадовага дзейнасці выдатнага калекцыянера.

Трэба азірнуцца далёка назад, каб убачыць высокага чалавека, які прапрацаваў праз тую ж мэту маскоўскага рынка Сухарайці да крам «Грошавых антыкварыяў». Тут сярод рознага хламу адшукаў Бахрушын першыя экспанаты для свайго музея. Гэта былі некалькі мільярдонаў перадаў прэжніх ацэбраў і некалькі спэцыяльных тэатра Шамячэва. Тут адкрыў ён першы літаграфію, пад якой аказалася складзеная ўдваіх унікальна малюнак унутранага выгляду Вялікага тэ-

імя Бахрушына, вядома, вельмі сымпатычнага чалавека і стваральніка гэтага музея, але тым не менш былога капіталіста? З гэтым пытаннем я звярнуўся да Уладзіміра Ільіча. Леанін спытаў мяне, выслушавшы ўважліва мой расказ аб Бахрушыне і яго музеі: «А як вы думаеце, у адзін цудоўны дзень ён ад нас не ўчыце і не звяжца з якой-небудзь кантраляцыйнай кампаніяй? Я адказаў на гэта: «Бахрушын ніколі не пакіне свайго дзецішча і ніколі не акажца нельгальным у адносінах да Саўекаў улады». «Тды, — сказаў Леанін, — прызначце яго пажыццёва дырэктарам музея і пачніце па музею яго імя». Гэта было зроблена».

Новы наведальнік прыйшоў у экспазіцыяны залы — новыя дэлягаты адкрыліся для Бахрушына. Калекцыянер зноў шукаў і знаходзіў унікальныя рэчы. Спектаклі ў неапалячаных залах, канцэрты для байцоў Чырвонай Арміі ў самым пекле бабў з беларугаў-дэзіншчынай і Антанай, агітаваў, які ішоў за броньцягніком, — хіба мог заставацца ў баку ад усяго гэтага чалавека, болей і радасцю жыцця якога быў тэатр? І сёння яму мы ўдзячны за тую сілу, якая ўліваецца ў нас, калі мы прыйшоўшы ў музей, спымаем для развоўчых рэзультатаў.

Бахрушын памёр у 1929 годзе. З гэтага часу нашога павялічыўся збор каштоўнасцей, непаўнара пашырылася пэры дзейнасці музея. Цяпер тут універсальны культуры з двума аддзяленнямі, штодзённая чытацкая лекцыя аб тэатры, праводзяцца вечары гуказапісу, сустрачкі з дзесяцімі тэатральнага мастацтва.

Бахрушын памёр у 1929 годзе. З гэтага часу нашога павялічыўся збор каштоўнасцей, непаўнара пашырылася пэры дзейнасці музея. Цяпер тут універсальны культуры з двума аддзяленнямі, штодзённая чытацкая лекцыя аб тэатры, праводзяцца вечары гуказапісу, сустрачкі з дзесяцімі тэатральнага мастацтва.

Алег КУЗНЯЦОУ, (АДН).

Фільмы ў лютым

На кінастудыі «Беларусь-Фільм» створана новая мастацкая кінапавесць «Крыніцы» па матывах аднайменнага рамана Івана Шамякіна. Фільм расказвае пра тое, як у вясёлым беларускім вёску Крыніцы прыязджаюць новы дырэктар школы Лемашэў, Сулімен і ішчыры камуніст, ён сутыкаецца з радзім адмоўчымі, тапчых для таго часу...

Пра гэты фільм праходзіць думка аб тым, што нікі культ асобы не змог затрымаць развіццё савецкага грамадства. Паставіў фільм рэжысёр І. Шульман. У галоўных ролях зняты ацэбры З. Паўлюк, Д. Завацкі, А. Ямаў, І. Пухароў, П. Малчанав, І. Выхадцаў і іншыя.

На экраны рэспублікі выпускаецца новая двухсерыяная шырокаяэкранная мастацкая кінапавесць «Крыніцы» па матывах аднайменнага рамана Івана Шамякіна. Фільм расказвае пра тое, як у вясёлым беларускім вёску Крыніцы прыязджаюць новы дырэктар школы Лемашэў, Сулімен і ішчыры камуніст, ён сутыкаецца з радзім адмоўчымі, тапчых для таго часу...

Фрасціці і Джан Даменіна Джаніні. Галоўныя ролі выконваюць Т. Самойлава, А. Кені, Ж. Прахарэнка, А. Мендзі, П. Фалы, Л. Прыгубара.

...Няшчасны выпадак здарыўся з Шыроковым, малі павінен быў вырашыцца ляс яго работы, іной ён прывісяў не налікі гадоў... Расказваючы драма- тычную гісторыю інжынера Шырокова, новая мастацкая кінапавесць «Тануў» жыць чалавек вытворчасці вытворчасці інжынеру «Ленфілм» (аўтары сцэнарыя — І. Альшанскі і М. Руднеў, рэжысёр-пастаноўшчык Г. Аронаў) раскрывае непарушную іроўную сувязь людзей у нашым грамадстве.

Будзе аднастравацца таксама новая кіргіская кінакарціна «Джура». Уздышы за аснову аднайменную кіргу Т. Тушана, аўтары фільма (сцэнарый С. Нагорнага пры ўдзеле Г. Тушана, рэжысёр-пастаноўшчык А. Бергунтэр) паставілі перад сабой мэту стварэння фільма, поўна высокай рамантыкі.

...У штабны вагон нямецкага ацэбра гутарыць памілы палкоўнік і малады капітан Штормер. Капітан дакладвае, што ў Чорным лесе знаходзіцца магутны партызанскі атрад. Ён наосяць нямецкім часіямі моцныя ўдары падрывае ваенныя злучэнні, паліць назарны войскі СС, разбурае дарогі і масты, выявляе палонных. Зні-

шчыць гэты атрад немагчыма. У бязьверным Чорным лесе партызанскія вядоўцы усе сценні... Аб тым, што задумалі фашысты і што з гэтага выйшла, глядзчы дэдаўлюю, калі пазнаёміцца з новай мастацкай кінапавесцю «Дачка Страціёна», створанай рэжысёрам В. Левіным на адзінай кінастудыі па матывах апавесці В. Земляка «Тынуў Страціён».

Подаўгу савецкіх людзей у гады барацьбы з фашызмам прысвечана і новая кінастужка «Пезд міласэрнасці» вытворчасці кінастудыі «Ленфілм». Аўтар сцэнарыя — В. Панова, рэжысёр — пастаноўшчык І. Камраў. У фільме глядзчы сустракацца з папулярнымі кінаацэбрамі В. Зубковым і Ж. Прахарэнка.

На экраны рэспублікі выпускаецца новая азербайджанская кінакарціна «Дэ Ахмед», створаная рэжысёрам А. Ісмаілавым па сцэнарыі С. Рахмана. Фільм прысвечаны жыццю савецкай моладзі.

З зарубешных фільмаў глядзчы злучаюцца пабачыць беларускую кінакарціну «Незакончаны гульні», захавалавуючы «Залатая паларэца», венгерскую — «Каравол», югаслаўскую — «Аперацыя Тычыцы», японскую — «Камані Хірасіма», індыйскую — «Ганга Дзіма», англійскую — «У імя славы», французскую — «Цудоўная амерыканка», амерыканскую — «Любімец Нью-Арлеана».

ДАКУМЕНТЫ ГІСТОРЫІ

дакументаў з'яўляецца яго завяла аб непадзеленні мінак народнай міліцыі саўскаму Ураду. Захаваўся пераказ прамовам М. В. Фрунзе, у якой ён запісаў пра рабочых установаў у вайсковым і міліцыйным адрывах. У гэтай справе аб адрывах і стварэнні аднаго з аддзяленняў гарадской народнай міліцыі за 1917 год. Пад ім імямі подпіс — Міхайлаў. Як вядома, пад гэтымі прозвішчам у той час працаваў у Мінску, Мінскай губерні і на Заходнім фронце выдатны дзеяч Комунісцкай партыі і Савецкай дзяржавы, адзін з арганізатараў і кіраўніоў Чырвонай Арміі М. В. Фрунзе. У наплектах мінскага газет за 1917 год прозвішча Міхайлава сустракаецца часта. Яго подпіс сустракаецца пад адрывам да існавання адносна звяржэння самадзяржаў. Адным з іх вядома М. В. Фрунзе.

ВЯЛІКІ СВЕТ У ГУКАХ...

Есць кнігі для «вялікіх» і есць кнігі для «маленькіх». «Дарослыя» кнігі дзецям чытаць прынамсі не рэкамендуецца. Ці ёсць такія падзеі ў музыцы? І дзе тут мажа развясці? Да ядзюнага часу з канцэртаў у канцэрт вандравалі знаменныя «Глея і Воў» Пракоф'ева, «Дзіцячы альбом» Чайкоўскага, «Музычная табакерка» Ядзюна. Пудоўная музыка, праз прызму якой свет уяўляецца дзіцяці пастаяльным фарбамі, у мяккіх, прыглушаных адценнях. Але вось нядаўня афіша ля залы імя П. І. Чайкоўскага ў Маскве. Звычайная канцэртная афіша. Ляўрат Міжнароднага конкурсу, п'яніст Сяргей Дзяржынскі. У праграме: Бах, Моцарт, Бетховен, Дзібсі, Шопэн, Шчарнін, А. у фэе ўваходзіць дзіцячы і хлопчык, з мамамі і без мам. Восць ільч дзе сяброўкі, школьніцы старэйшых класаў: высокія прычоскі, тугелькі на «шпілях». А побач моцна трываецца за маміну руку малы гадзю шасці. І такому павінен зараз адкрыцца вялікі свет — без усялякай падтрымкі, неадкладна!

Безумоўна, гэта быў канцэрт-эксперымент. І пробы камень — «Патэтычная» савана Бетховена, такая ясная мелодыя і такая складаная па праграме. Перад канцэртм не было выступлення лекцыі. Музыка была заклікана нараджаць у дзешч уласныя думкі, прымушаць іх мысліць вобразамі. П'яніст моўчы сядзеў за раяль і заіграў. Поўная шпінна. З усіх прысутных у зале толькі я адна кручыла на крэсле, стараўся ўважліва выраз твараў глядачоў. Якія высакорныя слухачы! І няручаны ў позах, якія толькі што прынялі, няхай нават і няручаны. Такім чынам, галоўнае дасягнута — Бетховен прымушаў дзіцяці думаць, асвабодзіць іх ад усялякага самаілюшча.

Моцарт быў сустрачы шостымі адрывамі. Яго ясны, сярэбраны гукі былі больш прычымны, асвабодзіць для дзіцяці, ужо знаёмых з асновамі музычнай граматы. Воны пачыталі, абстаноўка тронкі разразылася. Свободнейшымі сталі позы. Меладзючы Сіцільяна Баха і слухачы тронкі неадверліва. Хто быў вучнем музычнай школы, ведае, колькі сльз бывае часам пралята з-за гэтага пудоўнага канцэрта. Балытэчкі і маленкі чалавек у шматлікіх галасах бахавых фуг, і засляняюць перад ім гэтыя вакуты ўсю прыгожасць твораў вялікага немца. І, здаецца, сёння дзеці зразумелі, якія прыгожыя карункі сплітаюцца з задуменных, мінорных мелодый Баха.

Гэта быў вельмі цікавы канцэрт. Паступова дзеці асваілі і ў перапынку дзіцячы ўражаннямі. А ў другім аддзяленні ўжо шумна выкавалі сваю ўвагу, гучна апладзіравалі, крычалі «брав!» На сцэну пасыпаліся запіскі з просьбамі выкаваць любімыя творы. Эксперымент, безумоўна, удаўся. Дзеці зразумелі «цяжкія» творы і, галоўнае, зразумелі па-свойму, без падказкі дарослых. Несумнянна, яны будуць імкнуцца і на наступны канцэрт. Усяго іх будзе шэсць, такіх канцэртаў. Малодыя п'яністы Ірына Зарышча, Міхаіл Вакраскенскі, Эдуард Мінярскі вынаюць дзецям Шапана, Шумана, Пракоф'ева, Брамса, Ліста, Галівіна. Яны няхай нямнога, але прыдчыняць перад ім віно ў вялікі, дарослы свет складаных паучушч і перажыванняў.

Ніна ЯЦЮНЦЕВА, канспандэнт АДН.

КАЛЯНДАР НА БЯРОЗАВЫМ КАМП

Гэты календар уяўляе сабоў пацімлівы ад часу драўлянага і бронзавых, зроблены невядомым уаўчэцтвам і падае, з камля бярозы. На кожнай грані «запісана» два месяцы. Кароткія рыскі азначаюць дні. Розныя, па-майстарску выразаныя фігуры і значні — святы. Новы год, адзначаны літарай «Н», пачынаецца па гэтым календары 1 верасня. Дзіцячы гэты дзеці і старанаму даследаванню работнікі Чыцінскага краязнаўчага музея, дзе заахаваліся драўляныя календары, прыйшлі да вываду, што зроблены ён быў да рэфармы Пятра I, калі вынахаліся (з 1700 года), што новы год пачынаецца 1 студзеня. Драўляны календар датуецца сярэдняю або канцом XVI стагоддзя. Ён доўга заахавалася ў станицы Шапаліўскага Нерчынскага анклаву, дзе ўважліва пацэбры ад яго сталецы Логінаўскага. Такаро роду драўляны календары — вялікая рэдкасць.

ПАДЗЯКА

Паважаны таварыш рэдактар! Давольна праз Ваш гадзю шыфра падзякаваць арганізацыям, установам, школьным калектывам, сбрам, лісьменнікам, чытачам за шчырнае і добрыя пажаданні ў дзень майго шасцідзясяцігоддзя. Алякс ПАЛЬЧЭУСКІ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, Г. М. БУРАКІН, А. І. БУТАКОВ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, Т. А. ДУБКОВА, Г. М. ЗАГАРОДНІ, В. У. ІВАШЧЫН, А. М. КАШУРЭВІЧ, В. Б. ЛАДЫГІНА, П. М. МАКАЛІ, А. Н. МАШЧОВІЧ, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), І. А. САНКОВА, З. Ф. СТОМА, К. Ф. ТКАЧОУ, Р. П. ШЫРМА.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ

г. Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефонны нумары: рэдакцыя — 3-24-61, намяснік галоўнага рэдактара — 3-25-25, аднаго са скаротараў — 3-44-64, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела адміністрацыі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-14, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдвецтва — 6-25-19, бухгалтэры — 6-57-44.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

Індэкс 63856. Друкарня выдвецтва «Звязда».

АТ 03534

Дзесяцігодняя

РАЗДЗЕЛ 3 АПОВЕСЦІ

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.]

то пакоя, сам не ведае, дзе і чаму. І мо тды ўжо з'явілася яшчэ не зразумелая ні яму, ні тым больш Альбіна, абывацка. Альбіна гэтай абывацка зусім не заўважала, яна шчытавала, нібы ўліваўся сваім грудным, грошкі грываўтам для жанчыны голасам.

— Стасік любі, а калі зноўдзецца ў нас дзіцятка, як мы яго бязмерна любіць будзем. Яно не будзе ведаць ніякай скуруі. Яму не то, што «ня» будзе.

— Станіслаў, нібы прачынаў ад гэтых словаў, нібы выраўнаў з нейкага таямнічага, тронкі казанчата свету і ўспрымаў усю тую бескампрамісную рэальнасць, пра якую гаварыла Альбіна. А яго сапраўды можа знайсці тое дзіцятка. Чаму ён не падумаў пра гэта тды, калі Альбіна, распрашуваўся, каўзанаўся пад ягоную коўдру і ён на нейкі час абясцеліў і забываў на ўсё на свеце.

Альбіна і раней наёмкамі, неадучасна, хоць і пакрыўчымі словамі, выявляла жаданне стаць яму за жоўку. Але ён не прымаў наёмкаў за сур'ёзную рэальнасць і, быццам не разумеючы, прпуская іх міма вушэй. Толькі пасля той ночы, якую Альбіна ўпершыню прабыла з ім, пасля ўжо, як яна выйшла з пакоя, Станіслаў сур'ёзна задумаўся, пастараўся ацаніць становішча і пачаў дакараць сябе: «Дуран ты, дуран, прайшоў агні і воды, а тут не ўтрымаўся перад прыдаю. Кінуўша на яе, і як тая неразумная птушка, трапіў у сіло».

Але пакуль думалася надвая: можа гэта ўсё не так сур'ёзна, што як мінулае, так і забудзецца на тая неспокійная нон з не слодчыцца і ўзрушываюцца. Асабліва пасля спатканы з Зарэнкам Станіславу хацелася, каб забывалася тая нон. Мімавольні ён параўноўваў Галю з Альбінай, і чамусьці кожны раз Зарэнка становілася наперадзе, а Альбіна адступалася на задні план, адыходзіць усё далей і далей у думках і паучышчы. І гэта, мабыць, не толькі таму, што Галія была малодзейшая і прыгажэйшая. Сталы і ўраўніваваны чалавек, Станіслаў разумеў, што вонкава прыгожасць чалавек — гэта яшчэ не ўся прыгажосць. Чалавек мусіць быць прыгожым ва ўсім. Станіслаў здавалася, што прыгожа ва ўсім Галія. Альбіна ж шмат чаго нешта. Нешта ў ё ёсць такое, што не вабіць, а адштурхоўвае. Можа, яе тронкі мужчынская натура? А можа? Хто яе ведае што? Можа, у характары Альбіны не знайшоўся нічога сучаснага з яго, Станіславам, характарам, і тая кропля рознасці, якую ён заўважыў, не то каб зусім адштурхоўвала яго, а ўсё-такі не давала магчымасці прыкніпчы яму ўсім сэрцам да дзіцячын.

Станіслаў дакараў сябе за нейкую нерашучасць, палавічачасць характару, асабліва ў інтымных справах. У грамадскіх ён быў расшчырым, настойлівым, бескампрамісным, а вось у асабістых часам падаваўся першаму, а можа, мімадзейнаму, ацёмкенаму паучышчы. Мабыць, так сталася і з Галіяй. Ён жа не меў ніякага намеру заляццяцца да яе. Яму проста на той момант захцелася пабыць з ёю і можа, сё-тое далавеша пра Нежыцкаў, пра бацьку, пра ўсё тое роднае, што цяпер пачало ўжо тронкі забывацца. Праўда, Галія адразу кінулася яму ў вочы дзіцячый прыгожосць, але яму і ў галаву не прыходзіла што інае.

Калі яны ішлі алямі парк, здаецца, адны на ўвесь бела свет, дзіцячына, мабыць, зняўчыку блізнячка прыхінулася да яго, па целе Станіслава прабега м'якая драгочка. Ён зраўнеў, што гэта не то ўжо дзіцё з вачыма, поўнымі слёз, а дзіцячына, якая можа стаць спаквайшай прачыдай для хлопцаў. І тды ён неадаручна запітаў: ці кахала яго калі Галія. Станіслаў не меў нічога такога на ўвазе, на ўсякім разе не хацеў навісьці дзіцячыну на нейкую павяменную думку. Але потым на той палічцы адбылося нямаемае што, ва ўспыні разе тое, чаго не чакаў, на што не спадзявалася Станіслаў. Ды, мусіць, не чакала і не спадзявалася на тое і Галія. Галія не прыткнула ніякіх пальцаў, яна ішчыра абрынула на чалавек, якога яшчэ так мала ведала. Ва ўспыні разе не ведала яго намеру, яго думку. Галія проста падалася першаму пачынію і не то, што не супраціўлялася Станіславу пачынію, дык яшчэ сама аддалася ва ўладу сваіх стыхійных паучышчы малодзіці.

Станіслаў нік не мог заснуць. Паглядзеўшы пад левую шыку руку пачалі муліць, і ён перавярнуўся на спіну і ўжо нават не сіліўся змружыць вочы. Глядзёў і глядзёў у столь, быццам там мог што прачытаць. За вокнамі ўжо чырвоным зравам пафарбавала сонца небакрай. Была ўжо тая пара, калі звычайна Станіслаў уставаў. Сёння ўставаць не хацелася. Не хацелася і спаць, хоць у вачах адчуваўся гэты адбеснаі, бы ў іх то насыпаў дробнечка-дробнечка пяску. Думкі каламуціліся: нібы на экране ўнікалі тое Галю, то Альбіна, і ён, здаецца, на іх мог глядзець, як на жыццё. І Галія чамусьці ўнікала большым планам і засланяла сабою Альбіну. Станіслаў нік не мог зразумець, чаму гэта. Падумалася, што ў паучышчы, я ў наляцельнай бурцы, ёсць стыхія і калі яе не ўтаймаваць, яна можа кінуць чалавек у бездань. Галіны ласкі, Галіны абдымкі, Галіны пацалуныкі былі нейкай гарачышчай, больш шчырыя. Хоць бы і хацеў ён ім супраціўляцца, дык не здолеў бы. Станіслаў зраўнеў, што ў яго ўваходзіла каханне, уваходзіла настойліва, так, што ад яго цяжка ўжо было адбіцца, хоць бы ён і рад.

Хлопец разумеў, што Галія каханне не для яго. Ён звязаны з Альбінай і гэтак, мабыць, ужо звязаны, што наўрад ці здолее ён, хоць бы і рад, развясціць нейкіх вузлаў. І хоць Альбіна ў яго напалоўна згадка апынулася на другім плане, усё роўна ён не можа сказаць ёй расшчыраць: не! Яны разам прайшлі такую цяжкую дарогу, што сказаць ёй: не, значыла б кінуць чалавек на паўдарозе сама тды, калі ў яго пачалі падбівацца ноі, а гэта ж не што інае, як зарада. Станіслаў паспрабаваў аднавіць у думках яе любасць, яе пачыноў, якімі яна, не шкадулочы, шчодра адорвала яго на гэтай жа пасцелі... І дзіва: нават пасцель яму здавалася цвёрдай, як камень, халоднай і нібы чужою.

Адбіцца, адбіцца ад усёго гэтага настання! Замыслиў, заснуў і усё! Сілаю волю Станіслаў прымушчы сабе заснуць. Але і ў сне ён не знайшоў жадаанага спакою. Ці то таму, што ўздымоўнае сонца праз акно, якое не было занавешана, свідчыла пра яму ў твар, Станіслаў прытрыніўся страшным пажар. Быццам полымем падыраўся ўвесь бела свет і ён у адным напальчым жаўчым, кідаўся па краі яго, не могучы нік уратавацца ад няясноснай спякоты. Кінуўшы ці то ў акно, ці ў мора і палпыў далей ад палычельнай бяды. Адпалы далёка-далёка ад вогненнага берагу, і там на яго апынулася вільная, з дом, хваля, Станіслаў прахныўся. Прахныўся не ад цяжкага страшняга сну. Прахныўся ад настойнага стукі ў дзверы. Хуценька кінуўшы на себе піжаму і пабег адымакчы. Пстрыкнуў два разы ключом нутранага замка і перад ім з'явілася Альбіна. Яна была нечым узрушана, усхвалявана, быццам здарылася якое няшчасце.

— А ты спіш, гаспадар, як пасля вяселья, — кінула з дакорам яна.

— Якога вяселья?! — не ўшаловаў Станіслаў, дзіцячыя: адкуль яна ведае пра тое, дзе ён быў гэтай ноччу.

— Чаму ж ты вылезлаеш ў пасцелі? Пярэстая нік не магла расшыцца, дык я мо з палавіны ночы таўклася на ферме. Цяля дужа вялікае нарадзілацца.

— Ты прыйшла мне пра гэта паведаваць? — паспакайней Станіслаў: яна нічога не ведае пра яго начныя прыгоды. — А я сабе надумаў уздыць хоць адзін выхадны дзень за ўсе месяцы. Хоць выпасца.

— Дык ты што, адзін будзеш выпасца? — папятала з наёмкай Альбіна. — І табе не холадна аднаму? — пачала распрагнацца яна.

— Адкуль той холад, сонца так смяліць, — быццам не зразумелі Станіслаў.

Пасля сустрачы з Галіяй Альбіна яму здавалася нейкай не такой, якой была яна ішчы ўчора, пазаўчора. Пільна, наваг дапытліва агледзеў яе постаць і ўбачыў, што яна не такая стройная, стрункая, як Галія. Яму чамусьці захцелася, каб Альбіна зараз жа кінулася пакой, у якім ад яе прысутнасці нібы стала пясна і няўтульна.

— Любы мой, — кінулася з абдымакмі і пацалунакмі Альбіна. — Нешта ты не ў гуморы? Можа, сон блыт прытрыніўся? Давай пасядзім, я развяслю цябе, любі мой.

— Не трэба мне вяселья. Чалавеку часам трэба пабыць і сумным. Палай мне, калі ласка, маю вопратку. Ды выйди на хвілінку.

— Чаго мне выходзіць? — палючыя вопратку, дзіцячыя Альбіна.

Станіслаў заўважыў, што рукаў піжамы ўвесь выкачаны ў пил. Гэта, вядома, там на палавіны, і хуценька, каб не заўважыла Альбіна, пачаў адіраць яго.

— Дык чаго гэта мне выйці? — ужо з адзіненем уліваўся перапытаў Альбіна.

— Саромеюся я цябе.

— Бач ты яго! Калі гэта ты такім сараяжым стаў. Нядаўна ж яшчэ і спаць не саромеўся са мною.

— Тды ж цёмна было. А цяпер, бач, якая віднага!

— Хлопчы мой, падлетачка мой сараяжым, — пачала гарнуцца да Станіслава Альбіна.

— Я ж цябе прасіў выйці на хвілінку.

— Не выйдзі!

Станіслаў і сам не разумеў: чаго яму прыйшоў у галаву саромеша той жанчыны, якая на нейкі час была яму самай блізкай.

— Ты от саромеешся, бо не ведаеш, што ў нас дзіцятка будзе.

— Дзіцятка! Якое дзіцятка?! — спалохаўся Станіслаў.

— Сама звычайнае. Жывенькае. Ты, бачу, спалохаўся? Не паляхайся, дурненькі мой. Кожнаму чалавеку, мабыць, страшнавата ўпершыню стаць бацькам. Але як з'явіцца яно на свет, дык ты палюш яго. Я цябе ведаю. Ты палюш. Ты не той чалавек, каб не палюшчы свайго дзіцяці, — гарнулася да Станіслава Альбіна.

Збытаньжаны, аглавушаны такой весткаю, Станіслаў не ведаў, што рабіць, як сябе трымаць у такім разе: надыраўшы адну кашалыну штаноў, ён гэтак і застыў у нямым здрыгненні.

— Не паляхайся, не паляхайся! Дзіцятка будзе харошае. Мы ж з табою бацькі небагія. Так што ты цяпер мяне не саромейся. Я твая жоўка. А сёння прыйшла ў цябе папятаць, — мусіць, хочучы перавесці гаворку на інае, прапятавала Альбіна. — што гэта за яна прыйшла да нас на ферму? Кажы, што ты яе ўзяў за ўчотчыну. А ў цябе, як гэта кажучы па-руску, губа не дура... П